

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 336.6
JEL G30, G35, Q14

Ліквідність аграрних підприємств в умовах воєнного стану

Драган О.О. , Варченко О.О. , Зубченко В.В.

Білоцерківський національний аграрний університет

 E-mail: Драган О.О. okdragan@btsau.edu.ua; Варченко О.О. 1207Olia@gmail.com;
Зубченко В.В. vikazubchenko@ukr.net

Драган О.О., Варченко О.О., Зубченко В.В.
Ліквідність аграрних підприємств в умовах воєнного стану. Економіка та управління АПК. 2023. № 2. С. 73–85.

Dragan O., Varchenko O., Zubchenko V.
Liquidity of agricultural enterprises in conditions of war. AIC Economics and Management. 2023. № 2. PP. 73–85.

Рукопис отримано: 21.09.2023 р.

Прийнято: 28.09.2023 р.

Затверджено до друку: 23.11.2023 р.

doi: 10.33245/2310-9262-2023-185-2-73-85

Стаття присвячена узагальненню методичних та практичних аспектів оцінки ліквідності аграрних підприємств, зокрема, визначенню особливостей стану та забезпечення ліквідності аграрних підприємств Київської області в умовах воєнного стану.

Визначено актуальність дослідження ліквідності аграрних підприємств, які здійснювали діяльність в умовах воєнного стану, надзвичайної ризиковості, невизначеності, що супроводжувалася проведенням бойових дій на землях сільськогосподарського призначення, знищенням сільськогосподарської техніки та нерухомого майна, порушення ланцюгів постачання сировини, добрив та збуту сільськогосподарської продукції, залучення працівників до оборони держави, енергодефіциту, змін в оподаткуванні тощо.

Проаналізовано підходи вітчизняних та іноземних вчених щодо сутності понять «ліквідність підприємства» та «ліквідність аграрного (сільськогосподарського) підприємства». Для потреб нашого дослідження та згідно із загальноприйнятими світовими трактуваннями під ліквідністю аграрних підприємств розуміємо здатність підприємства до погашення поточних (короткострокових) зобов'язань за рахунок оборотних активів.

Для оцінки ліквідності аграрних підприємств обрано підхід, що базується на визначенні абсолютного показника (робочий капітал) та трьох відносних показників (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності).

Встановлено за результатами проведених емпіричних досліджень погіршення ліквідності аграрних підприємств в умовах воєнного стану з лютого 2022 р. На прикладі аграрних підприємств Київської області для третини підприємств визначено зменшення робочого капіталу, для 55 % підприємств визначено зменшення поточної ліквідності, для 49 % - зменшення швидкої ліквідності, для 40 % - зменшення абсолютної ліквідності. Кореляційний аналіз не підтвердив наявності зв'язку показників ліквідності аграрних підприємств Київської області з іншими показниками фінансового стану, що суперечить результатам досліджень іноземних вчених, тому рівень ліквідності аграрних підприємств залежить від внутрішньої (корпоративної) політики управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємств.

Ключові слова: ліквідність, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, робочий капітал, аграрні підприємства, війна.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Бойові дії, що розпочалися на території України у лютому 2022 р., визначили нові умови діяльності аграрних підприємств, що спровокувало сукупність змін: проведення бойових дій на землях сільськогосподарського призначення, знищення сільськогосподарської техніки та нерухомого майна, порушення ланцюгів постачання сировини, добрив та збуту сільськогосподарської продукції, залучення працівників до оборони держави, зміни в оподаткуванні тощо. Дослідники аграрного сектору України також визначили проблеми функціонування в умовах воєнного стану, у першу чергу, через окупацію посівних площ [1, с. 209; 2; 3, с. 115; 4, с. 99-100], а також інші проблеми: «виникнення дефіциту робочої сили, обладнання, пального, коштів, руйнування логістичних маршрутів» [2], «розрив логістичних ланцюгів, знищення інфраструктурних об'єктів, екологічні катастрофи на корпоративних тваринницьких комплексах, блокування ринків збуту, зростання цін на сільськогосподарські добрива» [5, с. 216].

Х. О. Патицька пропонує розширений перелік проблем аграрних підприємств в умовах воєнного стану: «по-перше, проблеми, зумовлені окупацією та бойовими діями на значній частині території країни, що призвело до:

- 1) блокування складів і зерносховищ, руйнувань інфраструктури і доріг, унеможливлення доступу до морських портів;
- 2) руйнування та розкрадання численних сільськогосподарських об'єктів;
- 3) замінування значної частини території країни;
- 4) переміщення значної кількості населення як у межах держави, так і за її кордони;
- 5) обмеження робочого часу та комендантська година;

по-друге, проблеми внаслідок порушення ланцюгів постачання продовольства та необхідних для сільськогосподарських робіт ресурсів;

по-третє, проблеми для розвитку сільськогосподарського виробництва внаслідок фінансової кризи;

по-четверте, проблеми, зумовлені розвитком енергетичної кризи» [4, с. 99-100].

Таким чином, аграрні підприємства України з лютого 2022 р. здійснюють діяльність в умовах надзвичайної ризиковості та невизначеності, яка могла призвести до погіршення платоспроможності, ділової активності, ефективності та результативності, фінансового стійкості тощо. Одним з потенційних напрямів погіршення фінансового стану аграрних підприємств є погіршення стану їх ліквідності.

Проблематика ліквідності аграрних підприємств досліджувалася зарубіжними та вітчизняними вченими переважно у взаємозв'язку з іншими характеристиками фінансового стану підприємств. С. К. Одало та Г. Ачокі [6], М. Василевський, С. Заболотний [7] визначають ліквідність як ключовий показник фінансового стану аграрних підприємств, який перебуває у тісному зв'язку з показниками рентабельності (ROA та ROE). Ю. М. Хідаят, Б. П. Гаутама, С. Ш. Аріанті продовжували дослідження ліквідності у взаємозв'язку з іншими показниками фінансового стану аграрних підприємств (прибутковість та фінансовий леверидж). На прикладі аграрних підприємств Індонезії доведено пряий вплив ліквідності на леверидж та прибутковість підприємств [8], подібні висновки зроблено для аграрних підприємств Малазії [9], Індонезії [10]. М. Тот, З. Чірна, П. Серенчеш досліджували ліквідність аграрних підприємств Словаччини та довели нижчий рівень ліквідності у сільському господарстві, порівняно з іншими галузями економіки [11]. М. Дімітрова досліджувала ліквідність аграрних холдингів Болгарії з позиції здатності погашення поточних зобов'язань та фінансування поточних витрат [12]. М. Чавлін, А. Джокіч, В. Мілетич досліджували ліквідність аграрних підприємств Сербії під впливом поширення пандемії COVID-19, яка призвела до погіршення ліквідності та невідповідності рекомендованим значенням [13].

Типові причини низької ліквідності аграрних підприємств і заходи їх усунення визначено М. В. Правдюк [15]. Насамперед, до причин низької ліквідності аграрних підприємств зараховано: «невизначеність середовища функціонування (зміна цін на пально-мастильні матеріали, добрива, пестициди, посівний матеріал); сезонність (використання ресурсів і отримання доходу від реалізації; реалізації продукції; сезонна зміна цін на продукцію); труднощі зберігання зібраного врожаю через брак складських приміщень, елеваторів та забезпечення оптимальних умов зберігання сільськогосподарської продукції» [15, с. 134].

Таким чином, вчені досліджували особливості забезпечення ліквідності підприємств різних умовах господарювання (фінансова криза, пандемія COVID-19), проте актуальності вимагає дослідження забезпечення ліквідності аграрних підприємств в умовах воєнного стану України.

Метою дослідження є узагальнення методичних та практичних аспектів оцінки ліквідності аграрних підприємств, в тому числі

визначення особливостей стану та забезпечення ліквідності аграрних підприємств Київської області в умовах воєнного стану.

Матеріал і методи дослідження. Теоретичною основою статті стали наукові дослідження, праці зарубіжних та вітчизняних вчених щодо аналізу, оцінки, управління ліквідністю аграрних підприємств. Особливу увагу приділено узагальненню підходів до аналізу ліквідності аграрних підприємств за працями дослідників (М. Тот, З. Чірна, П. Серенчеш [11], М. Чавлін, А. Джокіч, В. Мілетич [13], М. В. Правдюк [15], Г. М. Терен [16], С. М. Халатур, Л. І. Бровко [17], Я. В. Ромашова [18]) та інших провідних фахівців з фінансового аналізу та фінансового менеджменту. Підходи до ідентифікації та оцінки ліквідності аграрних підприємств можна узагальнити таким чином:

1) розрахунок одного з показників (переважно коефіцієнта поточної ліквідності) [8; 9]. Такий підхід слід вважати обмеженим, оскільки один показник не дає можливості зробити висновок про ліквідність аграрного підприємства та оцінити його здатність розраховуватися за різними видами зобов'язань за рахунок різних активів;

2) розрахунок трьох показників (коефіцієнтів ліквідності): коефіцієнт поточної ліквідності (current ratio, working capital ratio), коефіцієнт швидкої ліквідності (quick ratio, acid test), коефіцієнт абсолютної ліквідності (cash ratio). Прихильниками такого підходу є М. А. Зулькіплі, Н. А. Абдулла, А. Камалуддін [9, с. 206], М. Тот, З. Чірна, П. Серенчеш [11, с. 84-85],

Н. В. Ульянченко [20, с. 265], Г. М. Терен [21, с. 107], А. І. Орехова [22, с. 30], В. О. Мірошніченко [23, с. 126], Н. В. Поліщук, О. Р. Мотник [24, с. 106]. До наведеного переліку трьох показників додають вітчизняні вчені абсолютний показник – робочий капітал (М. В. Правдюк [15, с. 129-130], С. М. Халатур, Л. І. Бровко, Т. О. Моруга [17, с. 59], Я. В. Ромашова [18, с. 137], О. О. Лемішко [25, с. 58]);

3) розрахунок системи коефіцієнтів з 6 коефіцієнтів: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності), маневреність власних оборотних засобів, коефіцієнт покриття запасів [13, с. 135];

4) розрахунок системи коефіцієнтів з 12 коефіцієнтів, які об'єднані у дві групи (статичні показники ліквідності (коефіцієнт ефективної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт перспективної ліквідності) та динамічні показники ліквідності (коефіцієнт покриття короткострокових зобов'язань грошовими потоками, коефіцієнт захисного інтервалу ліквідних активів, коефіцієнт готівки в касі, коефіцієнт середньої тривалості грошового циклу, коефіцієнт середнього часу виплат поставальників, коефіцієнт середнього ресурсу запасів, коефіцієнт середньої тривалості дебіторської заборгованості тощо).

Дискусійним аспектом оцінки ліквідності аграрних підприємств залишається нормативне (критичне) значення коефіцієнтів ліквідності (табл. 1).

Таблиця 1 – Нормативні (критичні) значення коефіцієнтів ліквідності

Автори	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Примітка	Посилання
Тот М., Чірна З., Серенчеш П.	1,5-2,0	0,7-1,0	-	Рекомендовано аграрним підприємствам Словаччини	[11, с. 84-85]
Правдюк М. В.	1,5-2,5	0,8-2,0	0,20-0,25	Рекомендовано аграрним підприємствам України	[15, с. 130]
Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О.	більше 2	більше 1	більше 0,2		[17, с. 59]
Ульянченко Н. В.	1,5-2,5	0,6-0,8	0,20-0,25		[20, с. 266]
Поліщук Н. В., Мотник О. Р.	1,5-2,5	0,7-0,8			[24, с. 106]
Лемішко О. О.	1,5-2,5 1,2-2,2	1,0-2,0	0,20-0,35		[25, с. 58]

Джерело: складено авторами на основі опрацювання наукових публікацій [11; 15; 17; 20; 24-25].

З досліджених підходів до оцінки ліквідності аграрних підприємств обрано другий підхід з визначення абсолютного показника (робочий капітал як різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями) та трьох відносних показників:

– коефіцієнт поточної ліквідності як відношення оборотних активів та поточних зобов'язань,

– коефіцієнт швидкої ліквідності як відношення оборотних активів за винятком запасів та поточних зобов'язань,

– коефіцієнт абсолютної ліквідності як відношення грошових коштів, поточних фінансових інвестицій та поточних зобов'язань.

Інформаційною основою дослідження та емпіричних розрахунків стали дані фінансової звітності аграрних підприємств Київської області, а також результати досліджень та емпіричних розрахунків, виконаних авторами. Вибірка аграрних підприємств Київської області для дослідження сформована за територіальним розподілом: Білоцерківський район – 57 %, Обухівський – 19 %, Бучанський – 2 %, Броварський – 9 %, Бориспільський – 13 %; за групами діяльності: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур – 85 %, 01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід – 2 %, 01.45 Розведення овець і кіз – 2 %, 01.46 Розведення свиней – 2 %, 01.50 Змішане сільське господарство – 6 %, 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві – 4 %. Сукупність аграрних підприємств Київської області з умовною нумерацією: 1) ТОВ «Агрофірма «Дім»/код ЄДРПОУ 03755331, 2) ТОВ «Агро-СМТ»/34501976, 3) ТОВ «ТАС Агро Центр»/36432055, 4) ТОВ «Агрофірма Рось і К»/ 32257549, 5) ТОВ «Еліта-2010»/36445897, 6) СВК «Розалівський»/03755383, 7) ТОВ «Фастівка»/03755437, 8) ТОВ «Агрофірма «Хліб України»/30709843, 9) ПП «Агро-Приват»/33847527, 10) ФГ «Агротрейд-2006»/34637385, 11) ТОВ Агрофірма «Білоцерківська»/00849528, 12) ТОВ АФ «Глушки»/19411214, 13) ТОВ «Агрофірма «Зодіак-М»/34436330, 14) ТДВ «Шамраївський цукровий завод»/13737989, 15) ТОВ «Острійківське»/ 05528438, 16) СФГ «Лад»/31496507, 17) ПП «Кристалон-Плюс»/33159367, 18) ТОВ «Ківшовата Агро»/35325532, 19) ТОВ «Земля Томилівська»/13739899, 20) ТОВ «Білагротех»/32987178, 21) ПОП «Агрофірма Узинська»/00385916, 22) СТОВ «Добробут Плюс»/30024319, 23) ДП «Кліринг-Агро»/32452874, 24) ТОВ «ЮНІС-Агро»/37870083, 25) ТОВ «Агрокомплекс «Узин»/32638214, 26) ТОВ «Гранд-де-Агро»/41425029, 27) ПСП «Агрофірма «Конкорд-Агро»/30362276, 28) ТОВ «Агро-УБД»/40179764,

29) ТОВ «Озерна-Агро»/37122524, 30) ТОВ «Інтерагроінвест»/32855584, 31) ТОВ «Віскар Агро»/36983638, 32) ТОВ «СП «Агропромаш»/ 37606056, 33) ПП «Земля Переяславщини»/33293221, 34) ТОВ «Архат Агро»/35652467, 35) СТОВ «Лук'янівське»/31490149, 36) СТОВ «Любарецьке»/32630697, 37) СВК «Агрофірма «Перемога»/03754751, 38) СТОВ «Вікторія-Агро»/37306988, 39) ПрАТ «Зернопродукт МХП»/32547211, 40) ФГ «Українець-Агро»/36215104, 41) ПАТ «Агрокомбінат «Калита»/00857290, 42) ПП «Соснова»/03753450, 43) ТОВ «УІФК-Агро»/34821667, 44) ТОВ СП «Саланг-Агро»/30164128, 45) ТОВ СГП «Олімпік-Агро»/31535598, 46) ТОВ «Кип'ячка-Агро»/33958724, 47) ТОВ «Агрофірма Дружба»/30771141, 48) ТОВ «Олвос-Агро»/37001984, 49) СТОВ «Агросвіт»/31320656, 50) ТОВ «Бориспіль-Агропром» /37905262, 51) ТОВ «Трипілля-Агро»/32152863, 52) ТОВ «Руфіна Агро»/36983575, 53) ТОВ «Баришівська зернова компанія»/32886518.

Результати дослідження та обговорення. Дослідження проблематики ліквідності аграрних підприємств передбачає з'ясування сутності та особливостей за умови відсутності нормативного регламентування. Поняття «ліквідність» визначено для цілей регулювання діяльності комерційних банків (постанова Національного банку України № 114 від 21.12.1993 р., постанова Національного банку України № 469 від 30.12.1997 р.) та кредитних спілок (Розпорядження Держфінпослуг України № 7 від 16.01.2004 р., розпорядження Держфінпослуг України № 6261 від 28.09.2006 р.). Концептуальна квінтесенція поняття «ліквідність» за нормативно-правовими актами для фінансових установ полягає у здатності забезпечення виконання зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами зобов'язань.

Підходи до визначення сутності понять «ліквідність підприємства» та «ліквідність аграрних (сільськогосподарських) підприємств» (табл. 2) полягають переважно у розумінні ліквідності підприємства як здатності (спроможності) перетворювати активи (оборотні активи) на грошові кошти для забезпечення виконання поточних зобов'язань (всіх зобов'язань) або перевищення оборотних активів над короткостроковими пасивами. Дискусійними залишаються питання врахування виключно оборотних активів чи сукупності всіх активів підприємства для погашення зобов'язань з урахуванням необхідності погашення поточних (короткострокових) зобов'язань чи сукупності всіх зобов'язань.

Таблиця 2 – Підходи до визначення сутності понять «ліквідність підприємства» та «ліквідність аграрних (сільськогосподарських) підприємств»

Автор	Визначення
Ліквідність	
Рашід К. А.	Здатність компанії виконувати свої короткострокові боргові зобов'язання [26, с. 110].
Сарі І. А. Г. Д. М., Седана І. Б. П.	Здатність компанії виконувати власні короткострокові зобов'язання вчасно [27, с. 118].
Побережець О. В., Гусев А. О.	Здатність підприємства перетворювати оборотні активи на платіжні засоби для забезпечення виконання поточних зобов'язань (ліквідність у вузькому розумінні); 2) здатність підприємства перетворювати активи (оборотні та необоротні) на платіжні засоби для забезпечення виконання зобов'язань (поточних та довгострокових) (ліквідність у широкому розумінні) [28, с. 224].
Бержанір І. А., Щербань О. Д., Борзенкова В. І., Насібова О. В., Папуцин В. М.,	Перевищення оборотних активів над короткостроковими пасивами, що надає можливість підприємству в будь-який момент розрахуватися за своїми зобов'язаннями за допомогою майна, а також спроможність підприємства перетворювати свої активи на гроші без втрати їх ринкової вартості [29, с. 44; 30, с. 593; 31, с. 258].
Томчук О. Ф., Фабіянська В. Ю., Довгополок Г. О.	Спроможність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття всіх необхідних платежів у міру їх настання [32, с. 346].
Старостенко Г. Г.	Здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань, як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [33, с. 101].
Люта О. В., Пігуль Н. Г., Глядько К.	Готовність та здатність суб'єкта господарювання виконувати свої зобов'язання в повному обсязі за рахунок активів [34, с. 15].
Левкович О. В., Воробйова А. О.	Ступінь здатності підприємства здійснювати розрахунки за своїми короткостроковими зобов'язаннями завдяки оборотним активам, які знаходяться в наявності у підприємства і миттєво можуть конвертуватися в гроші [35].
Ліквідність аграрних (сільськогосподарських) підприємств	
Лемішко О. О.	Здатність мобільно і вчасно знаходити достатні резерви платіжних засобів для виконання фінансових зобов'язань через перетворення активів у засоби платежу [25, с. 57].
Правдюк М. В.	Здатність і швидкість перетворення різних активів підприємства на грошові кошти, можливість вчасно погашати зобов'язання, показники якої ґрунтуються на зіставленні ліквідних активів з поточними зобов'язаннями [15, с. 135].
Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О.	Здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [17, с. 57].
Вантош К., Бернхардт К.	Здатність виконувати свої фінансові зобов'язання в міру їх погашення – генерувати достатньо готівки для оплати витрат на проживання сім'ї та податків і вчасно виплачувати борги [36].

Джерело: складено авторами на основі опрацювання наукових публікацій [15; 17; 25-36].

Для потреб нашого дослідження та згідно із загальноприйнятими світовими трактуваннями, під ліквідністю аграрних підприємств розуміємо здатність підприємства до погашення поточних (короткострокових) зобов'язань за рахунок оборотних активів.

У довоєнний період фінансовий потенціал аграрних підприємств стрімко зростав під впли-

вом збільшення у 2020-2021 рр. майже на половину обсягу реалізації сільськогосподарської продукції з 624070 млн грн до 943489 млн грн, збільшення прибутковості підприємств від 18,6 % до 40,3 % (зокрема, вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур – від 22,5 % до 49,2 %, вирощування рису – від 9,1 % до 14,4 %, вирощування

щування багаторічних культур – від 8,0 % до 13,9 %, вирощування винограду від збитковості – 10,5 % до 18,5 %, розведення великої рогатої худоби молочних порід – від 16,4 % до 29,5 %, розведення свиней – від 8,3 % до 10,6 % тощо), збільшення капіталізації аграрних підприємств України з 612251 млн грн до 796550 млн грн [37]. Отже, до початку повномасштабної війни аграрні підприємства мали потенційні можливості розвитку та фінансового зростання.

Головною ознакою ліквідності підприємства є переважання оборотних активів над поточними зобов'язаннями [25, с. 57]. Згідно з даними Держстату України, визначено робочий капітал аграрних підприємств у розмірі 269946 млн грн за станом на кінець 2020 р., та 416325 млн грн за станом на кінець 2021 р., що вказує на збільшення майже на половину перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями. Отже, до початку війни аграрні підприємства забезпечували достатній обсяг робочого капіталу та ліквідних оборотних активів.

Показники оборотних активів, поточних зобов'язань, робочого капіталу аграрних підприємств Київщини були динамічними у довоєнний період. Напрямок динаміки та інтенсивність динаміки робочого капіталу були максимально наближеними до загальнодержавних показників.

Згідно з даними фінансової звітності, визначено основні характеристики аграрних підприємств Київщини за критерієм робочо-

го капіталу: п'ята частина (21 %) підприємств мали дефіцит робочого капіталу за станом на кінець 2021 р., проте воєнний стан призвів до погіршення ліквідності підприємств та зростання частки підприємств з дефіцитом робочого капіталу до 26 %. За даними рис. 1 видно, що для третини досліджуваних аграрних підприємств притаманним стало зменшення робочого капіталу.

У 2022 р. причинами зменшення робочого капіталу аграрних підприємств Київщини було зменшення оборотних активів та збільшення поточних зобов'язань (13 % досліджуваних підприємств, а саме ТОВ «Агро-СМТ», ФГ «Агротрейд-2006», ТОВ «Агрофірма «Зо-діак-М», ПП «Земля Переяславщини», ПрАТ «Зернопродукт МХП», ПАТ «Агрокомбінат «Калита», ТОВ СГП «Олімпік-Агро»), непропорційне збільшення оборотних активів і поточних зобов'язань (13 % досліджуваних підприємств, а саме ТОВ «ТАС Агро Центр», ТОВ «Агрофірма «Білоцерківська», ТОВ «Земля Томилівська», ТОВ «Юніс-Агро», ФГ «Українець-Агро», ТОВ «Озерна-Агро», ТОВ «СП «Агропроммаш»), непропорційне зменшення оборотних активів і поточних зобов'язань (6 % досліджуваних підприємств, а саме ТОВ «Фастівка», ТОВ «Агрофірма «Хліб України», СВК «Агрофірма «Перемога»). Комбінаторика причин зменшення робочого капіталу вказує на збільшення поточних зобов'язань як провідний фактор погіршення ліквідності.

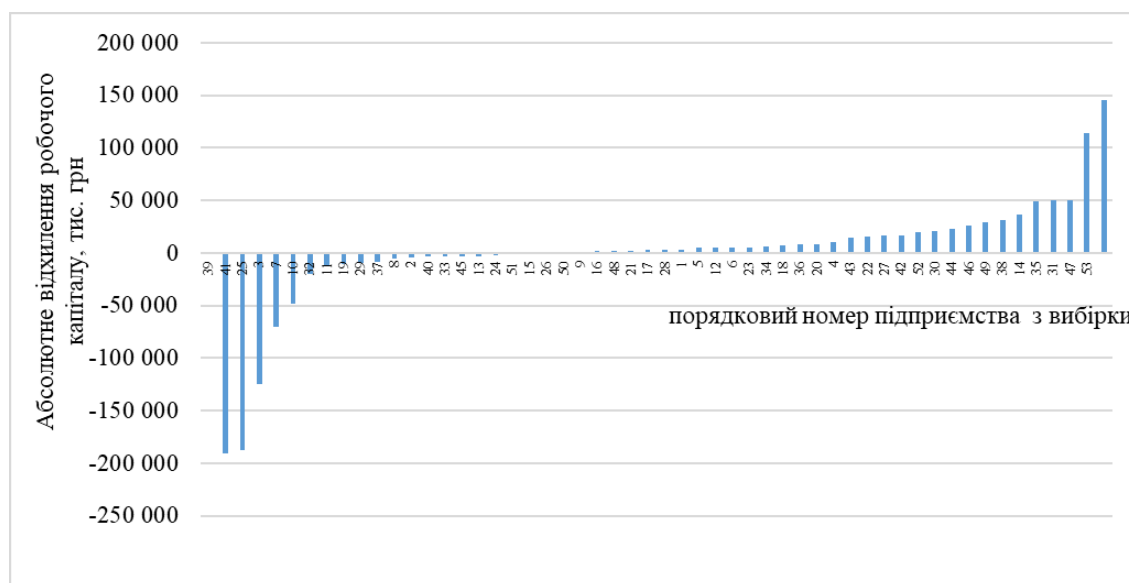

Рис. 1. Динаміка робочого капіталу аграрних підприємств Київської області у 2022 р., порівняно з 2021 р.

Джерело: складено авторами на основі аналізу фінансової звітності аграрних підприємств Київської області.

Доповненням аналізу робочого капіталу аграрних підприємств є аналіз відносного показника – коефіцієнта поточної ліквідності, який вказує на рівень перевищення оборотних активів понад поточні зобов'язання. Згідно з даними табл. 3, можна визначити основні характеристики поточної ліквідності аграрних підприємств Київщини: 36 % підприємств мали недостатню поточну ліквідність (перевищення вартості оборотних активів над поточними зобов'язаннями менше, ніж у 1,5 раза) та 13 % підприємств мали достатню поточну ліквідність (перевищення вартості оборотних активів над поточними зобов'язаннями у 1,5-2,5 раза) за станом на кінець 2021 р. Протягом 2022 р. частка підприємств з недостатньою поточною ліквідністю зменшилася до 32 % аграрних підприємств досліджуваної вибірки, а частка підприємств з достатньою поточною ліквідністю збільшилася до 19 %. Однак, 55 % підприємств мали зменшення поточної ліквідності в умовах воєнного стану та для трьох підприємств (ТОВ Агрофірма «Білоцерківська», ТОВ «Земля Томилівська», ПАТ «Агрокомбінат «Калита») таке зменшення було критичним.

Варто зазначити про важливість коефіцієнта поточної ліквідності для забезпечення кредитоспроможності аграрних підприємств, оскільки у моделі розрахунку інтегрального показника юридичної особи секції А передбачено п'ять коефіцієнтів, перший з яких – коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності з такими діапазонами: менше 0,5075; 0,5075-0,8081; 0,8081-1,1194; 1,1194-1,5066; 1,5066-2,5696; 2,5696-3,5291; 3,5291-9,4017; понад 9,4017 [38]. Перші три діапазони вказують на недостатній рівень поточної ліквідності та зменшують рівень кредитоспроможності та ймовірність отримання кредитних коштів для фінансування діяльності аграрних підприємств, частка таких підприємств у 2022 р. зросла з 25 % до 28 % за рахунок погіршення ліквідності ТОВ «Фастівка», ТОВ «Агрофірма «Хліб України», ТОВ «СП «Агропромаш», ПАТ «Агрокомбінат «Калита».

Коефіцієнт швидкої ліквідності слід вважати проміжним індикатором ліквідності підприємства, що ідентифікує здатність підприємства погашати поточні зобов'язання використовуючи грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, інкасуєчи дебіторську заборгованість та кошти від реалізації інших оборотних активів. На початок 2022 р. частка аграрних підприємств з коефіцієнтом швидкої ліквідності до 0,7 становила 32 % та збільшилася до 34 % до кінця року. Частка аграрних підприємств з достатньою швидкою ліквідністю становила 13 % та збільшилася до 17 %.

Важливим показником оцінки ліквідності підприємства є коефіцієнт абсолютної ліквідності, що характеризує достатність грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій для покриття поточних зобов'язань. Емпіричні дослідження вказують, що 70 % підприємств мали недостатню абсолютну ліквідність (вартість оборотних активів менше 0,2 поточних зобов'язань) та 11 % підприємств мали достатню абсолютну ліквідність (вартість оборотних активів становить 0,2-0,35 поточних зобов'язань) на початок 2022 р. За коефіцієнтом абсолютної ліквідності прослідковується негативна динаміка, оскільки до 74 % збільшилася частка підприємств, що не мали достатньої абсолютної ліквідності, водночас, частка підприємств з достатньою ліквідністю зменшилася до 8 %. З урахуванням динаміки грошових коштів та поточних зобов'язань, абсолютну ліквідність у 2022 р. забезпечували ТОВ «Агрофірма Рось і К», ТОВ «Агрофірма «Зодіак-М», СФГ «Лад», ПП «Кристалон-Плюс», ТОВ «Земля Томилівська», ТОВ «Віскар Агро», ТОВ «Архат Агро», СТОВ «Вікторія- Агро», ТОВ «УІФК-Агро», ТОВ СП «Саланг-Агро», ТОВ «Кип'ячка-Агро», ТОВ «Агрофірма Дружба», СТОВ «Агросвіт», ТОВ «Руфіна Агро».

Узагальнення результатів дослідження за трьома відносними показниками ліквідності вказує, що на початок 2022 р. 28 % підприємств мали достатній рівень ліквідності (ТОВ «Агрофірма «Дім», ТОВ «ТАС Агро Центр», ТОВ «Агрофірма Рось і К», ТОВ «Агрофірма «Зодіак-М», СФГ «Лад», СТОВ «Добробут Плюс», ТОВ «ЮНІС-Агро», ТОВ «Озерна-Агро», ТОВ «Віскар Агро», СТОВ «Вікторія- Агро», ТОВ «УІФК-Агро», ТОВ СП «Саланг-Агро», ТОВ «Агрофірма Дружба», СТОВ «Агросвіт», ТОВ «Руфіна Агро»), на кінець 2022 р. – 23 % підприємств мали достатній рівень ліквідності (ТОВ «Агрофірма Рось і К», СФГ «Лад», ПП «Кристалон-Плюс», ТОВ «Віскар Агро», ТОВ «Архат Агро», СТОВ «Вікторія- Агро», ТОВ «УІФК-Агро», ТОВ СП «Саланг-Агро», ТОВ «Кип'ячка-Агро», ТОВ «Агрофірма Дружба», СТОВ «Агросвіт», ТОВ «Руфіна Агро»), що підтверджує гіпотезу про погіршення в умовах війни ліквідності аграрних підприємств.

Згідно з методологією наукових досліджень ліквідності аграрних підприємств, що опрацьована західними вченими [6-13; 19; 26-27], побудуємо матрицю взаємозв'язків показників ліквідності (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності та інших показників фінансового стану (рентабельність активів (ROA) та рентабельність власного капіталу (ROE), фінансовий леверидж, вартість активів, дохід від реалізації (табл. 4).

Таблиця 3 – Коефіцієнти ліквідності аграрних підприємств Київської області

№ п/п підприємства	Коефіцієнт поточної ліквідності			Коефіцієнт швидкої ліквідності			Коефіцієнт абсолютної ліквідності		
	2021	2022	Абсол. відх.	2021	2022	Абсол. відх.	2021	2022	Абсол. відх.
1	10,64	4,46	-6,18	3,54	1,87	-1,67	0,51	0,05	-0,46
2	0,89	0,52	-0,37	0,38	0,36	-0,02	0,08	0,01	-0,07
3	3,00	1,93	-1,06	1,51	0,41	-1,10	0,68	0,001	-0,68
4	29,46	10,43	-19,03	26,94	8,90	-18,04	4,11	1,66	-2,45
5	1,22	1,53	0,31	0,68	0,63	-0,04	0,01	0,003	-0,01
6	3,66	4,01	0,35	1,05	1,52	0,47	0,01	0,05	0,04
7	1,12	0,45	-0,67	0,61	0,18	-0,42	0,003	0,003	0,00
8	1,23	0,53	-0,69	1,18	0,46	-0,72	0,01	0,001	-0,01
9	4,27	5,73	1,46	2,83	3,21	0,39	0,08	0,09	0,01
10	0,80	0,73	-0,07	0,33	0,56	0,23	0,01	0,001	-0,01
11	2,70	1,29	-1,41	0,64	0,86	0,23	0,20	0,002	-0,20
12	3,13	2,95	-0,18	1,15	1,28	0,13	0,01	0,002	-0,01
13	4,42	3,31	-1,11	1,57	0,58	-0,99	0,41	0,35	-0,06
14	2,11	3,30	1,19	0,77	0,91	0,14	0,03	0,05	0,02
15	0,95	0,96	0,01	0,42	0,57	0,15	0,12	0,05	-0,07
16	12,10	28,88	16,78	3,31	4,37	1,05	0,65	0,34	-0,31
17	8,04	4,66	-3,39	2,67	2,57	-0,10	0,11	0,23	0,13
18	0,52	0,60	0,08	0,36	0,48	0,12	0,01	0,06	0,05
19	2,08	1,23	-0,85	0,59	0,39	-0,19	0,01	0,29	0,29
20	1,19	1,68	0,49	0,77	0,93	0,15	0,001	0,002	0,00
21	2,86	2,60	-0,26	1,04	1,15	0,11	0,01	0,001	-0,01
22	2,84	6,85	4,01	1,28	1,81	0,53	0,22	0,09	-0,13
23	2,02	2,47	0,45	0,51	0,84	0,33	0,01	0,06	0,05
24	4,45	1,79	-2,66	2,29	0,74	-1,55	0,28	0,05	-0,24
25	8,09	3,13	-4,96	6,81	2,86	-3,96	0,12	0,001	-0,12
26	0,73	0,97	0,24	0,73	0,97	0,24	0,001	0,03	0,03
27	3,12	3,06	-0,06	2,32	2,17	-0,15	0,001	0,001	0,00
28	0,88	0,93	0,05	0,67	0,23	-0,45	0,005	0,003	0,00
29	19,43	8,05	-11,38	11,55	3,82	-7,73	0,52	0,11	-0,40
30	1,69	1,79	0,11	1,01	1,00	-0,01	0,0003	0,001	0,00
31	2,13	3,75	1,63	1,35	2,21	0,86	0,26	1,00	0,75
32	1,30	1,08	-0,22	0,13	0,11	-0,02	0,02	0,001	-0,02
33	81,35	63,07	-18,28	70,95	53,97	-16,98	0,14	0,15	0,02
34	1,09	3,35	2,26	0,21	2,43	2,23	0,03	1,65	1,62
35	0,48	0,81	0,33	0,04	0,40	0,36	0,0002	0,03	0,03
36	2,89	2,95	0,06	1,87	1,66	-0,21	0,15	0,06	-0,10
37	1,11	0,99	-0,12	0,54	0,59	0,05	0,00005	0,01	0,01
38	18,85	39,34	20,49	14,04	28,93	14,89	0,75	2,87	2,12
39	4,95	4,68	-0,27	2,73	3,00	0,27	0,0001	0,01	0,01
40	0,25	0,27	0,02	0,07	0,18	0,12	0,003	0,001	0,00
41	2,25	0,93	-1,31	1,84	0,56	-1,28	0,03	0,03	0,00
42	7,01	4,67	-2,34	2,09	0,66	-1,43	0,06	0,07	0,00
43	2,33	2,46	0,13	0,97	0,79	-0,18	0,30	0,33	0,03
44	14,34	3,65	-10,69	1,84	1,38	-0,47	0,47	1,16	0,69
45	2,84	1,56	-1,28	1,67	0,95	-0,73	0,16	0,02	-0,14
46	52,81	16,28	-36,54	36,27	12,11	-24,16	0,10	3,26	3,16
47	15,64	14,80	-0,84	11,86	11,95	0,09	1,98	2,07	0,09
48	0,96	1,74	0,77	0,25	0,46	0,21	0,08	0,02	-0,06
49	7,40	5,28	-2,11	3,53	2,50	-1,04	0,37	0,42	0,05
50	0,59	0,64	0,05	0,59	0,64	0,05	0,005	0,01	0,00
51	0,95	0,95	0,00	0,95	0,95	0,00	0,001	0,001	0,00
52	1,12	1,58	0,47	0,98	1,46	0,48	0,26	0,38	0,12
53	4,13	2,60	-1,53	0,98	1,41	0,43	0,06	0,07	0,01

Джерело: складено авторами на основі аналізу фінансової звітності аграрних підприємств Київської області.

Таблиця 4 – Коефіцієнт кореляції Пірсона показників ліквідності та інших показників фінансового стану аграрних підприємств Київської області у 2021-2022 р.

Показники фінансового стану	Рік	Коефіцієнти ліквідності		
		Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
Рентабельність активів (ROA)	2021	0,1512	0,1216	0,1165
	2022	0,2120	0,2124	0,4236
Рентабельність власного капіталу (ROE)	2021	0,0600	0,0532	0,0120
	2022	-0,0337	-0,0084	0,1380
Фінансовий леверидж	2021	0,0618	0,0486	0,0446
	2022	0,0880	0,0646	0,0855
Вартість активів	2021	-0,0363	-0,0404	-0,0555
	2022	-0,0261	-0,0189	-0,0775
Дохід від реалізації продукції	2021	-0,0430	-0,0475	-0,0708
	2022	-0,0274	-0,0210	-0,0794

Джерело: складено авторами на основі аналізу фінансової звітності аграрних підприємств Київської області

Проведені розрахунки вказують, що показники ліквідності аграрних підприємств Київщини у довоєнний час (2021р.) та в умовах воєнного стану (2022р.) не мають тісного зв'язку з іншими показниками фінансового стану, при цьому не залежать від рівня рентабельності, фінансового левериджу, вартості активів та доходів від реалізації продукції. Таким чином, забезпечення ліквідності підприємств залежить від політики та обраної стратегії управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями, що розробляється і реалізується аграрними підприємствами.

Висновки. На основі узагальнення чинного законодавства, результатів досліджень іноземних та українських вчених, під ліквідністю аграрних підприємств розуміємо здатність підприємства до погашення поточних (короткострокових) зобов'язань за рахунок оборотних активів. Для оцінки ліквідності аграрних підприємств обрано підхід, що базується на визначенні абсолютного показника (робочий капітал) та трьох відносних показників (коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності). Результати проведених емпіричних досліджень вказують на погіршення ліквідності аграрних підприємств в умовах воєнного стану з лютого 2022 р. На прикладі аграрних підприємств Київської області для третини підприємств визначено зменшення робочого капіталу, для 55 % підприємств визначено зменшення

поточної ліквідності, для 49 % - зменшення швидкої ліквідності, для 40 % - зменшення абсолютної ліквідності. Кореляційний аналіз не підтвердив наявності зв'язку показників ліквідності аграрних підприємств Київської області з іншими показниками фінансового стану, що суперечить результатам досліджень іноземних вчених, тому рівень ліквідності аграрних підприємств залежить від внутрішньої (корпоративної) політики управління оборотними активами та поточними зобов'язаннями підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Garafonova O., Zhosan H., Khudolei V., Tyukhtenko N., Tymkiv I., Riabets N. Strategic model and potential sources of financing for the post-war revitalization of agricultural enterprises in the de-occupied territories. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 2 (49). PP. 207–218. URL: <https://doi.org/10.55643/fcapter.2.49.2023.3983>.
2. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.
3. Гарафонова О. І., Козловський Д. О. Аграрна криза в Україні в умовах воєнного часу: стан, тенденції та перспективи змін. *Economic Synergy*. 2023. Вип. 1 (7). С. 112-123. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-9>.
4. Патицька Х. О. Ризики розвитку економіки України в умовах війни: вплив на сільськогоспо-

дарський сектор. *Бізнес-Інформ*. 2023. № 4. С. 98-104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-4-98-104>.

5. Сіренко К. Ю. Виклики та проблеми аграрної галузі під час воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2023. № 1 (10). с. 216-224. DOI: 10.32755/sjeducation.2023.01.216.

6. Odalo S. K., Achoki G. Liquidity and financial performance in agricultural firms listed in the Nairobi securities exchange in Kenya. *International journal of business and social science*. 2016. Vol. 7, No. 7. PP. 57-65.

7. Wasilewski M., Zabolotnyy S. Relacje rentowności i płynności finansowejw przedsiębiorstwach rolniczych. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*. 2016. No. 4/2016 (82), vol. 1. PP. 277-286. DOI: 10.18276/frfu.2016.4.82/1-23

8. Hidayat Y. M., Gautama B. P., Arianti C. S. The effect of liquidity and leverage on profitability in agricultural sector companies. *Proceedings of the 5th Global Conference on Business, Management and Entrepreneurship (GCBME 2020). Series Advances in Economics, Business and Management Research*. PP. 98-102. DOI: 10.2991/aebmr.k.210831.021

9. Zulkipli M. A., Idayu Nik Abdullah Nik Anis, Kamaluddin A. The relationship between financial leverage and liquidity, and firms' profitability of the agricultural industry: evidence from Malaysian listed firms. *Asia-Pacific Management Accounting Journal (APMAJ)*. 2019. No. 14 (3). PP. 200-217.

10. Hendrasari W. K., Warsono, Fitriyari F. The effect of liquidity, solvency and activities on the profitability of agricultural sector companies listed on The Indonesia Stock Exchange. *Jamanika*. 2023. Vol. 03. No. 01. PP. 13-22. DOI: 10.22219/jamanika.v3i01.25413.

11. Tóth M., Čierna Z., Serenčėš P. Benchmark values for liquidity ratios in Slovak agriculture. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*. 2013. No. 12 (3), 83-90.

12. Dimitrova M. Financial liquidity of agricultural holdings. *Trakia Journal of Sciences*. 2020. Vol. 18. Suppl. 1. PP. 634-639. DOI: 10.15547/tjs.2020.s.01.102.

13. Драган О. О., Герасименко І. О., Зубченко В. В., Гаврик О. Ю. Фінансова звітність як інструмент антикризового менеджменту. *Економіка та управління АПК*. 2022. № 1. С. 131-139.

14. Čavlin M., Đokić A., Miletić V. Influence of liquidity and solvency on profitability of agroindustrial companies in the conditions of COVID-19. *Ekonomika poljoprivrede*. 2022. Vol. 69(2). PP. 441-453. DOI: 10.5937/ekoPolj2202441C.

15. Правдюк М. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління ліквідністю аграрних підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2019. №2. С. 124-139.

16. Терен Г. М. Система методологічних елементів аналізу ліквідності сільськогосподарського підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 8. С. 36-41.

17. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. № 12. С. 56-60.

18. Ромашова Я. Особливості аналізу ліквідності в системі оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Економіка*. 2015. №5. С. 135-139.

19. Anisya Sunarta B., Kurniawan D. Effect of Liquidity and Leverage on Profitability of Agricultural Sector Companies Listed on the IDX. In *Proceedings of the 3rd International Conference on Applied Economics and Social Science - Volume 1: ICAESS, 2021*. PP. 117-125. DOI: 10.5220/0010861600003255.

20. Ульяновченко Н. В. Оцінка рівня ліквідності балансу за даними фінансової звітності сільськогосподарських підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2016. No. 3 (32). С. 263-269.

21. Терен Г. М. До питання оцінки ліквідності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 22. С. 106-110.

22. Орехова А. І. Аналіз стану фінансового потенціалу аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 4. С. 28-32.

23. Мірошніченко В. О. Сучасний стан фінансового потенціалу аграрних підприємств. *Бізнес Інформ*. 2017. № 5. С. 124-129.

24. Поліщук Н. В., Мотник О. Р. Інтегральна оцінка фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка і управління*. 2019. № 1. С. 105-113.

25. Лемішко О. О. Ліквідність сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. *Вісник аграрної науки*. 2014. № 12. С. 56-59.

26. Rashid C. A. Efficiency of financial ratios analysis for evaluating companies' liquidity. *International journal of social sciences & educational studies*. 2018. Vol.4. No.4. PP. 110-123. DOI: 10.23918/ijsses.v4i4p110.

27. Sari I. A. G. D. M., Sedana I. B. P. Profitability and liquidity on firm value and capital structure as intervening variable. *International Research Journal of Management, IT and Social Sciences*. 2020. № 7 (1). PP. 116-127. DOI: <https://doi.org/10.21744/irjmis.v7n1.828>.

28. Побережець О. В., Гусев А. О. Ліквідність балансу підприємства та методика її визначення. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 2 (25). С. 223-230. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-2-40>.

29. Бержанір І. А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. *Фінанси, учет, банки*. 2014. Вип. 1. С. 43-48.

30. Насібова О. В., Папуцин В. М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 591-596.

31. Щербань О. Д., Борзенкова В. І. Визначення сутності ліквідності та ділової активності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 257-263.

32. Томчук О. Ф., Фабіянська В. Ю., Довгополок Г. Ю. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті фінансового стану підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 5 (05). С. 345–351

33. Старостенко Г. Г. Управління ліквідністю малого підприємства: теоретичний аспект. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 16. С. 98–104.

34. Люта О. В., Пігуль Н. Г., Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2019. № 4. С. 14–23. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.4-1.

35. Левкович О. В., Воробйова А. О. Аналітичні основи ліквідності та платоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10307>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.76.

36. Wantoch K. L., Bernhardt K. Liquidity: Relationship between current farm assets to current farm liabilities. URL: <https://farms.extension.wisc.edu/articles/liquidity>.

37. Офіційний сайт Держстату України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>.

38. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n750>.

REFERENCES

1. Garafonova, O., Zhosan, H., Khudolei, V., Tyukhtenko, N., Tymkiv, I., Riabets, N. Strategic model and potential sources of financing for the post-war revitalization of agricultural enterprises in the de-occupied territories. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023, no. 2 (49), pp. 207–218. Available at: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.3983>.

2. Nehrei, M., Taranenko, A., Kostenko, I. Ahraryni sektor Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta perspektyvy [Ukrainian agricultural sector in war time: problems and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]*, 2022, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.

3. Harafonova, O. I., Kozlovskiy, D. O. Ahrarna kryza v Ukraini v umovakh voiennoho chasu: stan, tendentsii ta perspektyvy zmin [Agrarian crisis in Ukraine in wartime conditions: state, trends and prospects for change]. *Economic Synergy*, 2023, no. 1 (7), pp. 112–123. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-9>.

4. Patytska, Kh. O. Ryzky rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny: vplyv na silskohospodarskyi sektor [Risks of the development of the economy of Ukraine in the conditions of war: impact on the agricultural sector]. *Biznes-Inform [Business-Inform]*, 2023, no. 4, pp. 98–104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-4-98-104>.

5. Sirenko, K. Yu. Vykyly ta problemy ahrarnoi haluzi pid chas voiennoho stanu v Ukraini [Challenges and problems of the agricultural industry during the

martial law in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Sivershchyny. Seriya: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky [Scientific Bulletin of Severshchyna. Series: Education. Social and behavioral sciences]*, 2023, no. 1 (10), pp. 216–224. DOI: 10.32755/sjeducation.2023.01.216.

6. Odalo, S. K., Achoki, G. Liquidity and Financial Performance in Agricultural Firms listed in the Nairobi Securities Exchange in Kenya. *International journal of business and social science*, 2016, vol. 7, no. 7, pp. 57–65.

7. Wasilewski, M., Zabolotnyy, S. Profitability and liquidity relationships of agricultural enterprises. *Finance, Financial Markets, Insurance*, 2016, no. 4/2016 (82), vol. 1, pp. 277–286. DOI: 10.18276/frfu.2016.4.82/1-23.

8. Hidayat, Y. M., Gautama, B. P., Arianti, C. S. The effect of liquidity and leverage on profitability in agricultural sector companies. *Proceedings of the 5th Global Conference on Business, Management and Entrepreneurship (GCBME 2020). Series Advances in Economics, Business and Management Research*, pp. 98–102. DOI: 10.2991/aebmr.k.210831.021.

9. Zulkipli, M. A., Idayu Nik Abdullah, Nik Anis, Kamaluddin, A. The relationship between financial leverage and liquidity, and firms' profitability of the agricultural industry: evidence from Malaysian listed firms. *Asia-Pacific Management Accounting Journal (APMAJ)*, 2019, 14 (3). pp. 200–217.

10. Hendrasari, W. K., Warsono, Fitriyari, F. The effect of liquidity, solvency and activities on the profitability of agricultural sector companies listed on The Indonesia Stock Exchange. *Jamanika*, 2023, vol. 03, no. 01, pp. 13–22. DOI: 10.22219/jamanika.v3i01.25413

11. Tóth, M., Čierna, Z., Serenčák, P. Benchmark values for liquidity ratios in Slovak agriculture. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, 2013, no. 12 (3), pp. 83–90.

12. Dimitrova, M. Financial liquidity of agricultural holdings. *Trakia Journal of Sciences*, 2020, vol. 18, suppl. 1, pp. 634–639. DOI: 10.15547/tjs.2020.s.01.102.

13. Drahan, O., Gerasymenko, I., Zubchenko, V., Gavryk O. Financial reporting as an instrument of anti-crisis management. *AIC Economics and Management*, 2022, no. 1, pp. 131–139.

14. Čavlin, M., Đokić, A., Miletić, V. Influence of liquidity and solvency on profitability of agroindustrial companies in the conditions of COVID-19. *Ekonomika poljoprivrede*, 2022, vol. 69 (2), pp. 441–453. DOI: 10.5937/ekoPolj2202441C.

15. Pravdiuk, M. V. Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia likvidnistiu ahrarnykh pidpriemstv [Accounting and analytical support of liquidity management of agricultural enterprises]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky [Economy. Finances. Management: current issues of science and practice]*, 2019, no. 2, pp. 124–139.

16. Teren, H. M. Systema metodolohichnykh elementiv analizu likvidnosti silskohospodarskoho pidpriemstva [System of methodological elements of analysis of liquidity of an agricultural enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, 2016, no. 8, pp. 36–41.

17. Khalatur, S. M., Brovko, L. I., Moruha, T. O. Metodolohiia otsinky likvidnosti ta platospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Methodology for assessing the liquidity and solvency of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta derzhava [Economy and the state]*, 2017, no. 12, pp. 56-60.

18. Romashova, Ya. Osoblyvosti analizu likvidnosti v systemi otsinky finansovoho stanu silskohospodarskykh pidpriemstv [Peculiarities of liquidity analysis in the system of assessing the financial condition of agricultural enterprises]. *Naukovyi visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova. Ekonomika [Scientific Bulletin of ONU named after I.I. Mechnikova. Economy]*, 2015, no. 5, pp. 135-139.

19. Anisya, S. B., Kurniawan, D. Effect of Liquidity and Leverage on Profitability of Agricultural Sector Companies Listed on the IDX. In *Proceedings of the 3rd International Conference on Applied Economics and Social Science - Volume 1: ICAESS, 2021*, pp. 117-125. DOI: 10.5220/0010861600003255.

20. Ulianchenko, N.V. Otsinka rivnia likvidnosti balansu za danymy finansovoi zvitnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Assessment of the level of liquidity of the balance sheet based on the data of the financial statements of agricultural enterprises]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) [Collection of scientific works of Tavriyya State Agro-Technological University (Economic Sciences)]*, 2016, no. 3 (32), pp. 263-269.

21. Teren, H. M. Do pytannia otsinky likvidnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [To the question of assessing the liquidity of agricultural enterprises]. *Investysii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, 2014, no. 22, pp.106-110.

22. Oriekhova, A. I. Analiz stanu finansovoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv [Analysis of the financial potential of agricultural enterprises.]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky [Actual problems of innovative economy]*, 2018, no. 4, pp. 28-32.

23. Mirosnychenko, V. O. Suchasnyi stan finansovoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv [Current state of the financial potential of agrarian enterprises]. *Biznes Inform [Business Inform]*, 2017, no. 5, pp. 124-129.

24. Polishchuk, N. V., Motnyk, O. R. Intehral-na otsinka finansovoho stanu silskohospodarskykh pidpriemstv [Integrated assessment of the financial condition of agricultural enterprises]. *Ekonomika i upravlinnia [Economics and management]*, 2019, no. 1, pp.105-113.

25. Lemishko, O. O. Likvidnist silskohospodarskykh pidpriemstv u suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Liquidity of agricultural enterprises in modern economic conditions]. *Visnyk ahrarnoi nauky [Bulletin of Agricultural Science]*, 2014, no. 12, pp.56-59.

26. Rashid, C. A. Efficiency of financial ratios analysis for evaluating companies' liquidity. *International journal of social sciences & educational studies*, 2018, vol. 4, no. 4, pp. 110–123. DOI: 10.23918/ijsses.v4i4p110/.

27. Sari, I. A. G. D. M., Sedana, I. B. P. Profitability and liquidity on firm value and capital structure as

intervening variable. *International Research Journal of Management, IT and Social Sciences*, 2020, no. 7 (1), pp. 116–127. DOI: <https://doi.org/10.21744/irjmis.v7n1.828>.

28. Poberezhets, O. V., Husiev, A. O. Likvidnist balansu pidpriemstva ta metodyka yii vyznachennia [Liquidity of the company's balance sheet and the method of its determination]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk [Pryazovsky Economic Bulletin]*, 2021, vol. 2 (25), pp. 223-230. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-2-40>.

29. Berzhanir, I. A. Analiz likvidnosti yak vazhlyvyi etap otsinky finansovoho stanu pidpriemstv [Liquidity analysis as an important stage of assessing the financial condition of enterprises]. *Fynansy, uchet, banky [Finance, accounting, banks]*, 2014, vol. 1, pp. 43-48.

30. Nasibova, O. V., Paputsyn, V. M. Teoretychni aspekty upravlinnia likvidnistiu ta dilovoiu aktyvnistiu pidpriemstva [Theoretical aspects of management of liquidity and business activity of the enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo [Economy and society]*, 2017, no. 12, pp. 591–596.

31. Shcherban, O. D., Borzenkova, V. I. Vyznachenня сутnosti likvidnosti ta dilovoi aktyvnosti pidpriemstva [Determination of the essence of liquidity and business activity of the enterprise]. *Infrastruktura rynku [Market infrastructure]*, 2019, vol. 32, pp. 257–263.

32. Tomchuk, O. F., Fabiianska, V. Iu., Dovhopoliuk, H. Iu. Otsinka likvidnosti ta platospromozhnosti v konteksti finansovoho stanu pidpriemstva [Assessment of liquidity and solvency in the context of the company's financial condition]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia [Eastern Europe: Economy, Business and Management]*, 2016, vol. 5 (05), pp. 345–351.

33. Starostenko H. H. Upravlinnia likvidnistiu maloho pidpriemstva: teoretychnyi aspekt [Liquidity management of a small enterprise: theoretical aspect]. *Prychornomorski ekonomichni studii [Black Sea Economic Studies]*, 2017, vol. 16, pp.98-104.

34. Liuta, O. V., Pihul, N. H., Hliadko, K. Teoretychni zasady upravlinnia likvidnistiu ta platospromozhnistiu pidpriemstv [Theoretical principles of management of liquidity and solvency of enterprises]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Serii Ekonomika [Bulletin of Sumy State University. Economy series]*, 2019, no. 4, pp. 14-23. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.4-1.

35. Levkovich, O. V., Vorobiova, A. O. Analitichni osnovy likvidnosti ta platospromozhnosti pidpriemstva [Analytical basis of liquidity and solvency of the enterprise]. *Efektivna ekonomika [Efficient economy]*. 2022, no. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10307>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.76

36. Wantoch, K. L., Bernhardt, K. Liquidity: Relationship between current farm assets to current farm liabilities. Available at: <https://farms.extension.wisc.edu/articles/liquidity>.

37. Ofitsiynyi sait Derzhstatu Ukrainy [The State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/>.

38. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiyamy: Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy; vid 30.06.2016 № 351 [On the approval of the Regulation on the determination by banks of Ukraine of the amount of credit risk for active banking operations: Resolution of the National Bank of Ukraine dated 06.30.2016, no. 351]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n750>.

Liquidity of agricultural enterprises in conditions of war

Dragan O., Varchenko O., Zubchenko V.

The article is devoted to the generalization of methodological and practical aspects of assessing the liquidity of agrarian enterprises, including the determination of the peculiarities of the condition and ensuring the liquidity of agrarian enterprises of the Kyiv region in conditions of war.

The relevance of the study of the liquidity of agricultural enterprises was determined. In 2022, Ukrainian agricultural enterprises were operating in conditions of war, risk, and uncertainty. This was accompanied by military operations on agricultural lands, destruction of agricultural machinery and real estate, disruption of supply chains of raw materials, fertilizers, and sales of agricultural products, involvement of workers in state defense, energy deficit, changes in taxation, etc.

The approaches of domestic and foreign scientists regarding the essence of the concepts "liquidity of the enterprise" and "liquidity of the agricultural enterprise" are analyzed.

For the purposes of this study and in accordance with generally accepted world interpretations, the authors understand the liquidity of agricultural enterprises as the ability of the enterprise to repay current (short-term) liabilities at the expense of current assets.

For the needs of this study and in accordance with generally accepted world interpretations, the authors understand the liquidity of agricultural enterprises as the ability of the enterprise to repay current liabilities (short-term liabilities) at the expense of current assets.

Analytical indicators are chosen to assess the liquidity of agricultural enterprises. These are an absolute indicator (working capital) and three relative indicators (current ratio, quick ratio, cash ratio).

The deterioration of the liquidity of agricultural enterprises in the conditions of war was established. On the example of agricultural enterprises of the Kyiv region, a decrease in working capital was determined for a third of the enterprises; 55 % of enterprises reduced current liquidity; 49 % of enterprises reduced quick liquidity; 40 % of enterprises reduced cash liquidity.

The correlation analysis did not confirm the existence of a connection between liquidity indicators of agricultural enterprises of the Kyiv region and other indicators of financial condition. This conclusion contradicts the results of research by foreign scientists and foreign experience. Thus, the level of liquidity of agricultural enterprises depends on the internal (corporate) policy of managing current assets and current liabilities of enterprises.

Key words: liquidity, cash ratio, quick ratio, current ratio, working capital, agricultural enterprises, war.

Copyright: Драган О.О., Варченко О.О., Зубченко В.В. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ORCID iD:

Драган О.О.

Варченко О.О.

Зубченко В.В.

<https://orcid.org/0000-0001-6431-8825>

<https://orcid.org/0000-0002-3543-6926>

<https://orcid.org/0000-0002-1292-1726>